

Антон Гецов¹

КОНЦЕПЦИИ ЗА ГРАМАТИЧЕСКОТО ОТНОШЕНИЕ В АПОЗИТИВНИТЕ СЛОВОСЪЧЕТАНИЯ (2. част)

Anton Getsov

THEORIES OF THE GRAMMATICAL RELATION WITHIN APPOSITIONAL CONSTRUCTIONS (2. part)

This article critically reviews the ways in which the grammatical relation between the units of appositional constructions have been interpreted and conceptualized in Russian linguistics. The paper considers four distinct perspectives, each of which represents a principal claim: 1) Theories based on the traditional view of the grammatical relation; i.e., the appositive and the head are in a hypotactic relationship. 2) Theories proposing that the grammatical relation is coordination. 3) Theories stating that the grammatical relation is neither coordination nor subordination. 4) Theories advancing the view that the grammatical relation has a hybrid nature; i.e., it is a symbiosis of distinctive features both of coordination and subordination. The second part of the paper explores the third and the fourth group of theories.

Keywords: *appositional constructions, appositive, grammatical relation, syntactic links.*

Студията представлява критически обзор на начините, по които се осмисля и се концептуализира граматическото отношение между компонентите на апозитивните словосъчетания в руската лингвистика. Вниманието се фокусира върху анализа на четири типа концепции, всеки от които се обединява около една доминираща теза: 1) Концепции, в които е застъпен класическият възглед за граматическото отношение, а именно – приложение и определяемо са свързани на принципа на хипотаксиса. 2) Концепции, чиято обединяваща позиция е, че граматическото отношение е съчинително. 3) Концепции, чиято базова теза е, че граматическото отношение не кореспондира нито със съчинителното, нито с подчинителното отношение. 4) Концепции, които се консолидират около идеята, че граматическото отношение е с хибриден (преходен) характер, т.е. че то е симбиоза между признаци както на съчинението, така и на подчинението. Във втората част на студията се анализират третият и четвъртият тип.

Ключови думи: *апозитивни словосъчетания, приложение, граматическо отношение, синтактични връзки.*

В предходно изследване² бе отбелязано, че безспорната и уникална вътрешно присъща синкретичност на приложението е предпоставка за възникването на няколко основни въпроса. Първият е свързан с непротиворечивото и ясно дефиниране на логическото отношение между определяемо и приложение. Вторият се отнася до разкриването на типа граматическо отношение, което се установява между компонентите в апозитивните словосъчетания. Третият въпрос засяга идентифицирането и разграничаването на синтактичните функции на тези компоненти. Четвъртият въпрос, който е закономерно следствие от адекватното разрешаване на първите три въпроса, е свързан с интерпретирането на отношението между определяемо и приложение, реализиращо се на по-високите нива на синтактичната йерархия (усложнено просто изречение, сложно изречение, текст) (Гецов 2017: 248).

Предмет на настоящата студия е вторият въпрос и по-точно – интерпретацията на граматическото отношение между компонентите на апозитивните словосъчетания в исторически аспект, като

¹ Антон Гецов (Anton Getsov) – проф. д-р в катедра „Съвременен български език“ на Филологическия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, a.getsov@uni-vt.bg

² Спрв. <http://journals.uni-vt.bg/proglas/bul/vol27/iss2/13> – Бел. ред.

се визира най-вече руската граматическа традиция. В българското езикознание този въпрос е „решен“ сравнително ясно и непротиворечиво (Гецов 2018). Това устойчиво съгласие е за сметка на консервативното и повърхностно разглеждане на словосъчетанията от този тип. Основната причина за липсата на новаторски подходи (с малки изключения) и на креативни решения относно граматическия статус на отношението в апозитивните словосъчетания е инертното и необосновано придържане към наложилото се статукво, без да се отчитат както съвременните достижения в тази сфера, така и интензивното трансформиране както в структурен, така и в семантичен план на самите апозитивни словосъчетания, използвани в съвременния български език.

В руското езикознание концепциите, в които се интерпретира граматическото отношение между компонентите на апозитивните словосъчетания, са необозрими като количество и изключително разнообразни като съдържание. Според аргументираното излагане и утвърждаване (по-категорично и явно или по-колебливо и имплицитно) на една или друга доминираща теза те може да се обособят в четири основни групи.

Първата група обединява концепции, които и като обем, и като популярност доминират спрямо останалите групи. Те представляват класическият възглед за граматическото отношение в апозитивните словосъчетания, а именно – приложение и определяемо са свързани на принципа на хипотаксиса чрез синтактичната връзка *съгласуване*.

Концепциите, обединени във втората група, които в известна степен са противоположни на концепциите от първата група, не са толкова разпространени и имат по-малка значимост в езиковедската наука. Това, което ги консолидира, е тезата, че граматическото отношение между компонентите на апозитивните словосъчетания е съчинително.

Концепциите, обединени в третата група, се противопоставят в еднаква степен както на становищата от първата група, така и на постановките от втората група. На пръв поглед тяхната популярност е нищожна, но това е измамно впечатление, защото съществуват много допирни точки между отделни, частни позиции в концепциите от първите две групи и концепциите от третата група. Тезата, която обединява концепциите от третата група, е, че граматическото отношение между компонентите на апозитивните словосъчетания не е нито съчинително, нито подчинително. Интерпретацията на тази теза е достатъчно красноречива експликация на колкото странен, толкова и фреквентен подход при проучването на тези словосъчетания – по-лесно и едва ли не по-естествено е да се декларира какво не е граматическото отношение между приложение и определяемо, отколкото ясно да се формулира и непротиворечиво да се обоснове неговият статус.

Типична за този подход е гледната точка на Елена Стародумова. В своя учебник тя представя типологията на синтактичното отношение и коректно обръща внимание на неговите общи и частни признаци, които са твърде разнообразни. Като главна опозиция авторката посочва координативното и субординативното отношение (обединени в една рубрика), след което последователно разглежда конкретните им проявления и синтактичните връзки, чрез които те се реализират. В следващата рубрика е представена друга, очевидно неглавна (второстепенна) опозиция, чиито членове са предикативното, полупредикативното и апозитивното отношение³. Въпреки че не пропуска забелязаната още от А. Шахматов отнесеност на предикативното отношение към атрибутивното, авторката твърди, че предикативното отношение не влиза в опозицията координативно отношение – субординативно отношение, че то не е тяхна разновидност. Подобна експлицитно изразена категоричност липсва при представянето на полупредикативното и апозитивното отношение но фактът, че те са поставени в една рубрика заедно с предикативното, е показателен. Що се отнася до самото апозитивно отношение, Ел. Стародумова пише, че това е отношение между две съществителни имена, едното от които функционира като приложение. Това отношение – продължава тя – наподобява на субординативното определително, но не е такова, защото налице е не съотношение между предмет и признак, а двойно обозначаване на един и същ предмет, един денотат с две негови обозначения (Стародумова 2005: 22–25).

³ Всъщност при въпросното рубрикиране една многозначителна „подробност“ привлича вниманието. В края на § 1.2.4. „Предикативни и полупредикативни отношения“ (Стародумова 2005), са добавени едва ли не някак си случайно апозитивните отношения. Това е косвено доказателство за трудностите, които съпътстват лингвистите, когато се опитват адекватно и непротиворечиво да идентифицират статуса на апозитивните отношения.

В раздела, чийто предмет са синтактичните връзки, авторката доразвива тезата си, твърдейки, че: „Опозицията „съчинение – подчинение“ е една от най-важните, но тя не обхваща цялото разнообразие от връзки: има връзки, които не трябва да се отнасят нито към съчинението, нито към подчинението, както и връзки, които съвместяват признаците на съчинението и подчинението“ (Стародумова 2005: 26). Тя отчетливо разграничава характерните за руския език присловни и неприсловни синтактични връзки и посочва, че връзката, чрез която се реализира апозитивното отношение, е паралелизъм. Именно в такова значение – като връзка между две съществителни в един и същ падеж – използва този термин години по-рано и Виктор Виноградов.

По сходен начин – не толкова като крайни констатации, колкото като подход – постъпва и Татьяна Кочеткова. Като цитира тезата на А. Шахматов, че признаците (като логико-граматически категории) от лингвистична гледна точка се делят на атрибутивни и предикативни, тя убедено твърди, че е неизбежно обособяването на още един тип признаци – апозитивни. Това нейно виждане е в съответствие с мнението ѝ за граматическата връзка между компонентите на апозитивното словосъчетание. Т. Кочеткова отхвърля широко разпространената в лингвистиката теза, че тази връзка е *съгласуване*. Нещо повече – тя не приема и компромисния вариант *непълно съгласуване*, смятайки го за неправилен. В крайна сметка авторката недвусмислено отбелязва: „Струва ни се, че намиращите се в отношение на апозиция компоненти на апозитивното словосъчетание не встъпват в никаква граматически оформена връзка – съществува единствено координация на падежните форми на двете съществителни (...) Ако координацията се признае за вид синтактична връзка, то именно така трябва да се нарече връзката между компонентите на апозитивните словосъчетания“ (Кочеткова 2005). От приведения цитат е пределно ясно не само какъв е типът синтактична връзка (което е второстепенен въпрос), но и какво е граматическото отношение между двете съществителни имена. И тук апозицията е изведена извън дихотомията *паратаксис – хипотаксис*.

Павел Лекант, автор на множество учебници, справочници и учебни пособия, по подобен на Т. Кочеткова начин отхвърля идеята за наличието не само на синтактична връзка *съгласуване* между компонентите на апозитивните словосъчетания, но и на подчинително отношение изобщо. В интерес на истината трябва да се отбележи, че в едни свои изследвания той изобщо не засяга въпроса за граматическата връзка, в други пише, че релевантната връзка е апозиция (Лекант 1977: 50), а в трети – че е координация (Лекант 2006: 298). За разлика обаче от Ел. Стародумова, той не анализира апозитивното отношение извън опозицията *съчинение – подчинение*, а го поставя на една плоскост с атрибутивното, обектното и пр. Неговата идея, че апозитивното отношение не е подчинително, но е съотносимо с неговите частни проявления, е неприемлива. Тази непоследователност и противоречивост във възгледите на П. Лекант е симптоматична не само за него, но и за множество други автори, които се опитват (очевидно с променлив успех) да решат проблем, в който граматиката сякаш е безсилна, а семантиката невинаги е в състояние да окаже необходимата подкрепа.

В най-чист вид възгледът за липсата и на съчинителна, и на подчинителна връзка между компонентите на апозитивното словосъчетание е представена в тезата на Анатолий Ломов. За него фактът, че чрез приложението се назовава за втори път предмет, който вече е назован от определяемото, е ключов за идентификацията на граматическото отношение между тях. Именно спецификата на референтната отнесеност му дават основание той да отграничи това отношение както от паратаксиса, така и от хипотаксиса. А. Ломов смята, че връзката не е съчинителна, защото съчинително се свързват само думи, чрез които се назовават различни референти, а не е подчинителна, защото тждеството на компонентите в апозитивните словосъчетания, които формално не зависят един от друг, е обусловено от отнесеността на двете номинации към един и същ референт (Ломов 2007: 18). Особената синтактична връзка, за която пише А. Ломов, така и не получава не само наименование, но и достатъчно приемлива обосновка.

Почти в същия изчистен вид идеята за характера на връзката в апозитивните словосъчетания се представя и от Алла Прияткина. Тя смята, че синтактичната свързаност между приложението и определяемото има особен характер, който я отличава от съгласуването поради еднаквата форма на двете съществителни, а от съчинението – поради това, че еднаквата оформеност е ограничена до еднопадежността, която е задължителна. Според авторката еднаквата с определяемото оформеност на приложението е такова взаимоотношение между формите на думите, което не съвпада нито със

съчинението, нито с разновидностите на подчинението – съгласуване, управление, прилагане (Прияткина 1968: 42).

Поддръжници на мнението за уникалния характер на граматическата връзка в апозитивните словосъчетания, който еднакво силно я отграничава и от съчинението, и от подчинението, са Григорий Уханов (Уханов 1974: 336–342) и Анатолий Мухин (Мухин 1974: 240–246).

Концепциите, обединени в четвъртата група, имат богата предистория, но към днешна дата именно те са най-състоятелни и перспективни. Обединяващата теза в тях е, че граматическото отношение в апозитивните словосъчетания има преходен (по-точно е да се нарече дори хибриден) характер, което ще рече, че в него се съчетават признаци както на съчинението, така и на подчинението.

Според Н. Корнилов един от първите лингвисти, чиито изследвания са в основата на възникването на разбирането за преходния характер на граматическата връзка, е Йон Рис (John Ries) (Корнилов 2012: 45). Още през 90-те години на XIX век Й. Рис издава своя учебник *Was ist Syntax?* (1894 г.), в който анализира характера на граматическото отношение и типовете синтактични връзки. Трябва да се има предвид, че за германския лингвист не изречението, а словосъчетанието (*Wortgefüge*) е основна единица на синтаксиса, но в неговото разбиране конститутивни елементи на словосъчетанието са групите от думи (словесните групи) (*Wortgruppen*) и изреченията, т.е. словосъчетанието обединява различни синтактични конструкции – от съединения на две думи до сложни изречения.

През 1928 г. в изданието в Прага труд „*Zur Wortgruppenlehre*“ германският лингвист представя класификация на словесните групи, като релевантните диференциални признаци според него са степента на споеност между компонентите им и характерът на синтактичната връзка между тях. Йон Рис обособява три типа словесни групи: 1) *Lockere Gruppen*, т.е. слабо (или свободно) свързани групи, към които се отнасят съчетания от думи, чиито компоненти са свързани на принципа на съчинението (паратаксиса); 2) *Halbenge Gruppen*, т.е. полусилно (полутясно) свързани групи, към които се отнасят две разновидности: *Anfügegruppen*, в които едната дума се прибавя („прилепва“) към другата, напр.: *инженер Петров, град Прага* (това са фактически апозитивни словосъчетания); и *Anlehngruppen*, в които става дума за съчетания от определяемо и обособена част с функция на определение, напр.: *Домът, висок и просторен...; Вечерта, красива и приказна, бързо отмина*; 3) *Enge Gruppen*, т.е. силно (тясно) свързани групи, към които се отнасят съчетания от думи, чиито компоненти са свързани на принципа на подчинението (хипотаксиса). Очевидно е, че в концепцията на Й. Рис апозитивните словосъчетания заемат междинна позиция спрямо съчинителните и подчинителните словосъчетания (цит. по: Сухотин 1950: 133–134).

В средата на XX век идеите на Й. Рис се възраждат в руското езикознание във връзка с проучванията на апозитивните словосъчетания. Евгений Кротевич например смята, че между компонентите на словосъчетания от типа *бедняк обучаар, майка – героиня, студент – отличник* и др. се установява не атрибутивно, а апозитивно отношение, което се реализира не чрез синтактичната връзка *съгласуване*, а чрез *корелация*, тълкувана като уникална синтактична връзка, отразяваща прехода между съчинение и подчинение (Кротевич 1958: 20). Корелацията в разбирането на Е. Кротевич, за разлика от съгласуването, се отличава с по-голяма независимост на формата на поясняващата дума (функционираща като приложение) от формата на поясняваната дума. Неслучайно той неколккратно отбелязва, че формите на определяемото и приложението съвпадат.

С оглед на перспективността на подобно становище приносът на Е. Кротевич е безспорен. Това обаче, което остава сякаш недокрай разбрано, недооценено и неефективно експлоатирано през годините, е идеята на автора, че съответствието (съвпадението) между формите на двата компонента в апозитивното словосъчетание е обусловено от граматическата природа и лексикалните свойства на приложението, а не от граматическите особености на определяемото (Кротевич 1958: 20). Това прецизно формулирано и изключително значимо заключение императивно налага адекватно и аргументирано да се разреши въпросът за идентификацията на синтактичните функции на компонентите в апозитивните словосъчетания.

Друг автор, който продължава да доусъвършенства (макар и доста противоречиво) рационалната идея за преходния характер на връзката в апозитивните словосъчетания, е Мария Шатух. Тя коректно отбелязва два факта: първо, че тази връзка не се изразява граматически (изключение са словоредът и интонационната оформеност); и второ, че функциите на двете съществителни имена се идентифицират

чрез съпоставянето на предметните им значения на базата на широкия контекст. Изводът, който прави украинската лингвистка обаче, не може да се приеме без резерви – според нея съчинително-подчинителният характер на връзката между компонентите на апозитивните словосъчетания се изразява чрез лексико-семантичната зависимост на приложението от определяемото (Шатух 1955: 13). Разбира се, че логико-семантичната и граматическата зависимост имат пресечни точки и контактни зони, но да се твърди, че едната се изразява чрез другата по подобен начин, е твърде странно и неприемливо. За М. Шатух връзката, чрез която се реализира граматическото отношение между приложение и определяемо, се отнася към един от типове присъединителна връзка, която в руското езикознание се тълкува като разновидност на съчинителната и на подчинителната връзка. Да се твърди, че синтактичната връзка между приложение и определяемо е „преходна от съчинителна към подчинителна“⁴ е едно, но да се твърди, че тази връзка е „разновидност на присъединителната“, е съвсем друго. В „Большой энциклопедический словарь. Языкознание“ присъединителната връзка се дефинира като самостоятелна синтактична връзка, наред със съчинителната, подчинителната и безсъюзната (Кручинина 1998: 399). Следователно в концепцията на М. Шатух е налице необосновано и неправилно смесване на категориите *граматическо отношение* и *граматическа връзка* – нещо, което беше неколкократно отбелязвано по повод на други постановки. Независимо от някои спорни и амбивалентни твърдения на авторката, тази концепция е основополагаща, що се отнася до налагането и разпространението на идеята за синкретичния характер на граматическата връзка в апозитивните словосъчетания.

Една от съществените и натрапчиво повтарящи се слабости на концепциите, обединени в четвъртата група, е липсата дори на палиативен опит да се докаже и да се илюстрира тази синкретичност. Това забелязва Николай Корнилов, който в своето дисертационно изследване пише: „Но тези езиковеди не са ни оставили системно описание на посочените признаци (на съчинението и на подчинението – бел. моя: А. Г.), макар и да са изказали твърде конструктивната мисъл за диференцирания подход при определянето на характера на връзката между компонентите на апозитивните словосъчетания. Необходимо е да се посочат признаци, които сближават (успоредяват) тази връзка, от една страна, със съчинението, а от друга – с подчинението, тъй като не само в лексикално (приложението съвместява в себе си предметно и признаково значение), но и в граматическо отношение приложението се смята за синкретична категория“ (Корнилов 2012: 55).

Именно отстраняването на този недостатък е и една от основните задачи, които си поставя Н. Корнилов в дисертационния си труд. Той представя и доказва наличието на четири признака на съчинителната връзка и на седем признака на подчинителната връзка, които се интерпретират като своеобразна „буферна зона“ и естествено обуславят хибридният характер на синтактичната връзка в апозитивните словосъчетания.

За съжаление, от изложението става ясно, че авторът анализира единствено и само спецификата на синтактичните връзки, чрез които просто се изразява граматическото отношение. Проявленията на граматическото отношение обаче остават извън неговото внимание. Освен това някои от изброените признаци не са безспорни. Така например като първи от признаците на съчинителната връзка е посочен признакът *отсъствие на морфологични показатели за граматическа зависимост на приложението от определяемото*. Първо, по този начин необосновано се игнорира ролята на словореда и на интонацията (пунктуацията) като периферни граматични средства; второ, отсъствието на морфологични показатели не е достатъчно, за да се дефинира подобна връзка като съчинителна – приемането на подобно схващане логично отвежда към легитимирането на примамливата и софистично звучащата постановка „Всяка връзка, в която подчинението не е изразено формално, е съчинителна“. Четвъртият от изброените признаци – *потенциална отвореност на апозитивния ред* – също предизвиква несъгласие, тъй като този признак категорично не може да се припише на всички апозитивни словосъчетания не само в руски, но и в български език.

Подобни възражения могат да се изразят и по отношение на признаците на подчинителната връзка. Третият признак, а именно *невъзможността за поставяне на съчинителен съюз между*

⁴ Тази формулировка е твърде интересна, но за съжаление, тя не получава теоретическа обосновка. Нейното логично тълкуване води до извода, че синтактичната връзка се намира в своеобразно динамично равновесие, като постепенно, но неотклонно променя статуса си – от съчинителна тя се превръща в подчинителна.

приложението и определяемостта, не се отнася за всички апозитивни словосъчетания както за български, така и за руски език. Подобно е положението и с четвъртия признак – *съотносителност на апозитивните словосъчетания с подчинителните непредикативни словосъчетания, образувани по модела прилагателно име + съществително име*. Как например апозитивното словосъчетание *писатели-фантасти* би могло да е съотносимо с непредикативно атрибутивно съчетание?

Идеята на Н. Корнилов без съмнение заслужава адмирации, но нейната реализация нито е проста, нито е лесна. Когато става дума за осмисляне и извличане на диференциалните признаци на граматическата зависимост или независимост между приложение и определяемо, трябва да се започне от най-високото ниво на абстракция. Това ще рече: първо, категорично да се дефинира характерът на граматическото отношение – съчинително, подчинително или смесено (хибридно); второ, или да се определи отношението от по-низш ранг в рамките на съчинителното или на подчинителното, или, ако е смесено, да се осмислят и да се формулират неговите характеристики, които имат непротиворечив и универсален характер; трето, да се опише синтактичната връзка (или връзки), чрез която се реализира отношението, обособено на по-ниско ниво на абстракция.

Между другото, малко по-нататък в своето изложение Н. Корнилов е по-конкретен. Той се солидаризира с тезата, защитавана от Алексей Руднев и от Елена Скобликова, според които съгласуването и паралелизмът отчетливо се разграничават като синтактични явления, и заключава, че паралелизмът между компонентите на апозитивните словосъчетания е особен вид граматическа връзка, отразяваща синкретизма между подчинението и съчинението (Корнилов 2012: 70). Тази констатация е последвана от подробно описание на десет признака на синтактичната връзка *паралелизъм*, които са в сила за апозитивните словосъчетания.

Опитът на Корнилов да представи апозитивната връзка като съвкупност от признаци както на съчинителната, така и на подчинителната връзка закономерно го отвежда към необходимостта от класификация на апозитивните словосъчетания с оглед на количественото съотношение на различните признаци. Като подчертава категорично, че въпреки хетерогенния (преходния) характер на връзката признаците на съчинителната връзка имат спорадично проявление в сравнение с признаците на подчинителната връзка, той пише:

„Отчитайки средствата за свързаност, а също и степента на проявление на зависимостта на приложението, апозитивните словосъчетания могат да се разделят на групи според нарастването на признаците на подчинението на единия компонент спрямо другия и съответно – намаляването на признаците на съчинението“ (Корнилов 2012: 59).

Десетстепенната скала, чрез която авторът илюстрира наблюденията си, въпреки частичното смесване на граматични и семантични критерии, е един от първите (ако не и първият) опити апозитивните словосъчетания, и по-конкретно – приложението, да се класифицират с оглед на граматическите отношения между техните компоненти, а не на логико-семантичните им характеристики. В този смисъл усилията на автора в никакъв случай не са напразни. Нещо повече – използваният от него подход се превръща във важен фактор при решаването на глобалния проблем, свързан не само с разкриването на граматическото отношение между приложение и определяемо, но и с адекватното и оптималното осмисляне и концептуализиране на това отношение.

Обобщенията от представения критически анализ на възгледите на руските лингвисти относно интерпретацията на граматическото отношение между компонентите на апозитивните словосъчетания в исторически аспект може да се сведат до следното:

1. Концепциите, обединени в третата група, чиято основна теза е, че граматическото отношение между приложение и определяемо не кореспондира нито със съчинителното, нито с подчинителното отношение, имат минимална научна и практическа значимост и могат най-трудно да бъдат възприети и наложени. Основният техен недостатък е отсъствието на ясен и непротиворечив отговор на ключовия въпрос – ако отношението между компонентите в апозитивните словосъчетания не е нито съчинително, нито подчинително, тогава какво е? Опитите да се даде достатъчно добре обоснован отговор засега не се увенчават с успех. Неслучайно в тези концепции противоречията, несъответствията и спорните мнения са най-много. Защитаваната в тях основна теза е най-близо до оригиналната идея на Филип Фортунатов за неграматичния характер на апозитивните словосъчетания.

2. Втората група концепции, чиято обединяваща теза е, че граматическото отношение между компонентите на апозитивните словосъчетания е съчинително, също не се отличават със съдържателна монолитност и стройна вътрешна логика. В голяма част от тях съчинителното отношение се тълкува амбивалентно или некоректно, което е предопределено от неправомерното смесване на логико-семантични и граматически характеристики. В тези концепции сякаш най-важното е да се дискредитира отношението на зависимост, като в същото време привличането на доводи, легитимиращи принципа на паратаксиста, е оставено (случайно или преднамерено) на заден план.

3. Концепциите, обединени в първата група, представляват класическия възглед за граматическото отношение в апозитивните словосъчетания, а именно – приложение и определяемо са свързани на принципа на хипотаксиста чрез синтактичната връзка *съгласуване*. Поради безспорния факт, че възплъщават традицията, тези концепции имат стабилно и устойчиво съществуване и до днес, особено в синтетичните трудове по синтаксис⁵. Тази жизнеустойчивост до голяма степен е обусловена и от обстоятелството, че значима част от тях се превръщат в комфортна база за появата на концепциите от четвъртата група. Упоритите търсения и неизбежните лутания на езиковедите, свързани с „еволюцията“ и диференциацията на синтактичната връзка *съгласуване* и с откриването и осмислянето на други формални средства, чрез които се изразяват разновидностите на подчинителното отношение, красноречиво отразяват знаменитото прозрение на Александър Пешковски, че съчинението (т.е. хоризонталните връзки) е само епизод на фона на подчинението.

4. Именно тази иманентна функционална неравностойност е рационалното зърно, което се използва като ключова теза в концепциите, обединени в четвъртата група. Идеята за преходния характер на граматическата връзка в апозитивните словосъчетания до голяма степен удовлетворява стремежа на лингвистите основните теоретични постановки да съответстват на референтната отнесеност на използваните термини. При това – без да се забравя или да се подценява фактът, че критериите, чрез които се определя синтактичната зависимост, са твърде неясни, комплицирани и неопределени. Синкретизмът на приложението притежава не само логико-семантични измерения (които сравнително често са предмет на изследователската дейност), но и формални характеристики. Именно върху граматичния аспект на тази синкретичност трябва да се фокусират усилията на езиковедите, за да се интерпретират ефективно, адекватно и непротиворечиво апозитивните словосъчетания и за да може те коректно да се ситуират в системата на словосъчетанията.

ЛИТЕРАТУРА

- Гецов 2017:** Гецов, А. Към въпроса за логико-семантичните отношения в апозитивните словосъчетания. // *Проглас*, кн. 2, 2017 (XXVI), 246–254. <http://journals.uni-vt.bg/proglas/bul/> (20.12.2017) // **Getsov 2017:** Getsov, A. Kam voprosa za logiko-semantichnite otnoshenia v apozitivnite slovosachetania. // *Proglas*, кн. 2, 2017 (XXVI), 246–254.
- Гецов 2018:** Гецов, А. Към въпроса за граматическите отношения в апозитивните словосъчетания. // *Проблеми на устната комуникация. Книга единадесета*. В. Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“ (под печат). // **Getsov 2018:** Getsov, A. Kam voprosa za gramaticheskite otnoshenia v apozitivnite slovosachetania. // *Problemi na ustnata komunikatsia. Kniga XI*. V. Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodiy“ (pod pechat).
- Корнилов 2012:** Корнилов, Н. В. *Нерешенные вопросы теории аппозитивных сочетаний*. Монография. Владимирский государственный университет имени Александра Григорьевича и Николая Григорьевича Столетовых. Владимир: Издательство ВлГУ. // **Kornilov 2012:** Kornilov, N. V. *Nereshennye voprosy teorii appozitivnyh sochetaniy*. Monografiya. VIGU imeni Aleksandra Grigoryevicha i Nikolaya Grigoryevicha Stoletovyh. Vladimir: Izdatelystvo VIGU.
- Кочеткова 2005:** Кочеткова, Т. И. *Словосложение как средство номинации и предикации в современном русском языке*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук. М. – <http://cheloveknauka.com/slovoslozhenie-kak-sredstvo-nominatsii-i-predikatsii-v-sovremennom-russkom-yazyke> (видяно на 26.07.2017). // **Kochetkova 2005:** Kochetkova, T. I. *Slovoslozhenie kak sredstvo nominatsii i predikatsii v sovremennom russkom yazyke*. Avtoreferat na soiskanie uchyonoy stepeni doktora filologicheskikh nauk. M.

⁵ Това схващане намира място и в двутомната академическа описателна и нормативна граматика на руския език, в чиято редакционна колегия участват Н. Д. Арутюнова, А. В. Бондарко, Вал. Вас. Иванов, В. В. Лопатин, И. С. Улуханов и Ф. П. Филин, а главен редактор е Наталия Шведова (Руска граматика: 1980).

- Кротевич 1958:** Кротевич, Е. В. О связях слов в словосочетании и в предложении. // *Русский язык в школе*, 1958, № 6, 16–25. // **Krotevich 1958:** Krotevich, E. V. O svyazyah slov v slovosochetanie i v predlozhenii. // *Russkiy yazyk v shkole*, 1958, № 6, 16–25.
- Кручинина 1998:** Кручинина, И. Н. *Большой энциклопедический словарь. Языкознание*. Главный редактор В. Н. Ярцева. М.: Научное издательство „Большая энциклопедия“. // **Kruchinina 1998:** Kruchinina, I. N. *Bolyshoy entsiklopedicheskiy slovary. Yazykoznanie*. Gl. red. V. N. Yartseva. M.: Izdatelystvo „Bolyshaya entsiklopediya“.
- Лекант 1977:** Лекант, П. А. *Изучение структуры предложения и словосочетания в курсе современного русского языка*. М.: МОПИ, им. Н. К. Крупской. // **Lekant 1977:** Lekant, P. A. *Izuchenie struktury predlozheniya i slovosochetaniya v kurse sovremennogo russkogo yazyka*. M.: MOPI imeni N. K. Krupskoy.
- Лекант 2006:** Лекант, П. А. Аппозитивное словосочетание. // *Краткий справочник по современному русскому языку*. Учебное пособие. Под ред. П. А. Леканта. 3-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 297–298. // **Lekant 2006:** Lekant, P. A. Appozitivnoe slovosochetanie. // *Kratkiy spravochnik po sovremennomu russkomu yazyku*. Uchebnoe posobie. Pod red. P. A. Lekanta. M.: Vysshaya shkola, 297–298.
- Ломов 2007:** Ломов, А. М. *Словарь-справочник по синтаксису современного русского языка*. М.: АСТ: Восток – Запад. // **Lomov 2007:** Lomov, A. M. *Slovary-spravochnik po sintaksisu sovremennogo russkogo yazyka*, M.: AST: Vostok – Zapad.
- Мухин 1974:** Мухин, А. М. Аппозитивная связь в структуре предложений. // *Исследования по славянской филологии*. М.: Издательство МГУ, 240–246. // **Muhin 1974:** Muhin, A. M. Appozitivnaya svyazy v structure predlozheniy. // *Issledovaniya po slavyanskoy filologii*. M.: Izdateystvo MGU, 240–246.
- Прияткина 1968:** Прияткина, А. Ф. О взаимном отношении видов синтаксической связи. // *Ученые записки Дальневосточного государственного университета. Т. II (Языкознание)*. Владивосток, 1968, 39–46. // **Priyatkina 1968:** Priyatkina, A. F. O vzaimnom otnoshenie vidov sintaksicheskoy svyazi. // *Uchenye zapiski Dalnevostochnogo gosudarstvennogo universiteta. T. II (Yazykoznanie)*. Vladivostok, 1968, 39–46.
- Русская грамматика 1980:** *Русская грамматика. Том II. Синтаксис*. (гл. ред.: Шведова, Н. Ю.). М.: Издательство „Наука“, § 1820–1823. <http://scicenter.online/russkiy-yazyk-scicenter/prilojenie-96458.html> // **Ruska gramatika 1980:** *Russkaya grammatika. Tom II. Sintaksis*. (gl. red.: Shvedova, N. YU.). M.: Izdatelystvo „Nauka“, § 1820–1823.
- Стародумова 2005:** Стародумова, Е. А. *Синтаксис современного русского языка*. Владивосток: Издательство Дальневосточного государственного университета. // **Starodumova 2005:** Starodumova, E. A. *Sintaksis sovremennogo russkogo yazyka*. Vladivostok: Izdatelystvo Dalnevostochnogo gosudarstvennogo universiteta.
- Сухотин 1950:** Сухотин, В. П. Проблема словосочетания в современном русском языке. // *Вопросы синтаксиса современного русского языка*. М.: Учпедгиз, 127–177. // **Suhotin, V. P.** Problema slovosochetaniya v sovremennom russkom yazyke. // *Voprosy sintaksisa sovremennogo russkogo yazyka*. M.: Uchpedgiz, 127–177.
- Уханов 1974:** Уханов, Г. П. Пояснительная связь в ее отношении к сочинению и подчинению. // *Исследования по славянской филологии*. М.: Издательство МГУ, 336–342. // **Uhanov 1974:** Uhanov, G. P. Poyasnitelnaya svyazy v eyo otnoshenie k sochineniyu i podchineniyu. // *Issledovaniya po slavyanskoy filologii*. M.: Izdateystvo MGU, 336–342.
- Шатух 1955:** Шатух, М. Г. Структурно-семантические разряды приложений в современном русском языке. // *Сб. Вопросы языкознания*, Львов, Книга первая, 20–41. // **Shatuh 1955:** Shatuh, M. G. Strukturno-semanticheskie razryady prilozheniy v sovremennom russkom yazyke. // *Sb. Voprosy yazykoznaneya*, Lyvov, 1955, Книга первая, 20–41.